

WOORDWIJS

Moet kunnen - geloven in de postmoderne tijd

J.T. Oldenhuis

Als alles moet kunnen, is er niets meer dat niet mag

Jan Hoogland heeft in dit nummer de grenzen uitgezet in zijn 'Verkenning'. Waar zitten we als christenen ergens? In elk geval midden in de wereld, midden in de stroom die ons allen meeneemt weg van de objectieve waarheden, van de grote verhalen, de gemeenschappelijke uitgangspunten. 'Het verhaal gáát': het is een vondst om onder die titel de verhalen van de Bijbel nog eens weer te vertellen. Maar er komt tegelijk een vertrekpunt in mee, namelijk dit, dat elk verhaal van een punt vertrekt en onderweg wordt gevormd en vervormd. Het gáát, en je weet na een poos nooit meer wat het vertrekpunt was, en dat hoeft ook niemand meer te interesseren. Je mag insteken waar je wilt en geloven wat je op dat moment meent te horen. Dat is mooi. Het moet kunnen. Alles moet kunnen.

Geloven ook. Natuurlijk, dat moet ook kunnen. Het is zelfs in. Er moet toch iets zijn tussen hemel en aarde. Zeker als je ziet, dat op aarde de vaste punten ook maar zo wegsmelten: godsdiensten en filosofieën, stelsels en muren. Ja, dan is het goed om iets te geloven. Als het maar blijft zoals we het vroeger al geleerd hebben met het aloude *Klokje klinkt*: 'iedereen op zijne wijs'. Of dat allemaal dan nog 'tot des HEREN lof en prijs' is, wie zal 't zeggen? Maar waarom zouden we dat ook moeten zeggen? Laat niemand gaan opstaan om te beweren, dat hij of zij een 'eeuwige' waarheid heeft ontdekt, die voor allen moet gelden. Je mag alles geloven, als je maar niet gelooft, dat jouw geloof alles is en dat anderen moeten geloven wat jij gelooft. Alles kan waar zijn.

Alles moet kunnen. Er zijn al zoveel grote waarheden gesneuveld. En we ontdekken ook steeds meer 'waarheden' die vroeger achter de horizon verborgen bleven, maar nu in het vizier komen, omdat de horizon verschuift. Is de Bijbel alleen waar? Waarom dan? En als je daar toch van uitgaat, vragen de jongeren: waarom is die Bijbel dan altijd zo vaag? Waarom heeft God niet precies gezegd wat Hij bedoelt? Waarom moet je altijd aan het einde van de discussie horen: dat moet je nu maar geloven? Wat is nu eigenlijk waar? Lijkt het er dan niet op, dat alles waar kan zijn? Moet toch kunnen! Dat de consequentie daarvan is, dat dan tenslotte nooit meer iets waar is, wordt aan de kant geschoven als iets waarvan in ieder geval van te voren duidelijk is, dat dat niet waar is.

God leren kennen

Er is me gevraagd iets te schrijven over de uitgangspunten van de Bijbel. Hoe gaat die nu om met dat standpunt: alles moet kunnen? Daar valt veel over te zeggen. De eenheid van God, de vastheid van de waarheid, de positie van Jezus Christus, de waarschuwingen van de apostelen, de boodschap van de kerk. Alles hangt tenslotte af van de manier waarop er over God gesproken wordt. Als Hij bestaat, dan heeft Hij iets te zeggen. En als Hij God is, dan is zijn woord nooit een mening te midden van de vele. Als Hij één is, en er maar één is zoals Hij, dan staat zijn mening nooit naast andere als gelijkwaardig. Als Hij zegt dat er geen andere goden naast Hem kunnen worden vereerd, dan is daarmee gezegd, dat de waarheid ongedeeld is. En dat heeft vergaande consequenties. Je kiest voor God, of niet. En of iets moet kunnen, hangt dan verder van zijn mening af.

Dat is allemaal mooi gezegd. En waar ook. Het wordt niet de eerste keer gezegd. Ik wil eerst iemand citeren, die een boek geschreven heeft onder de titel *God leren kennen*. Het is het intussen ook onder ons bekende en veel gebruikte boek van Packer. (Letterlijk tussen haakjes wil ik de suggestie geven, dat er heel goed een seizoen te vullen is met de bespreking van dit boek, dat beter is dan veel boeken en boekjes die, naar ik vermoed, soms zo gemakkelijk op het verenigingsrooster worden gezet.) Juist in de tijd waarin alles moet kunnen, is het een weldaad om bij hem te lezen over de genade van God, over God als rechter, over Gods gestrengheid en goedertierenheid, over de kern van het evangelie en over nog veel meer. Uiteindelijk gaat het altijd daarom, dat wij God leren kennen! Daar liggen de antwoorden voor elke tijd.

En daarna zet ik niet een heel betoog op over al die onderwerpen die ik net noemde. Ik haal slechts twee bijbelgedeelten naar voren, die de beide polen bevatten, waartussen de discussie zich beweegt. U kunt ze bespreken op de verenigingen. Daarna kunt u uw eigen conclusies trekken. Dat zal noodzakelijk zijn. Mijn conclusies over wat moet kunnen, helpen u niet zo veel verder. U moet dat zelf weten. U moet zelf weten wat moet kunnen.

Packer

Eerst dan die opmerkingen van Packer. Packer stelt, dat de onbekendheid met God, met zijn wijze van handelen en met de praktijk van de persoonlijke omgang met Hem, de diepste oorzaak is van de zwakheid van de kerk in deze tijd. Hij wijst op twee ontwikkelingen die deze toestand in de hand hebben gewerkt: de eerste is, dat het christelijke denken zich heeft aangepast aan de moderne tijdgeest: een geest die groot denkt over de mens en klein denkt over God. God wordt op

veilige afstand gehouden.

Packer zegt, dat de kerken meer bezig geweest zijn met het in stand houden van christelijke gebruiken, dan met activiteiten om de samenleving te confronteren met de aanwezigheid van de levende God. God wordt in de wereld gereduceerd tot een dwerg. En dat kweekt dwerg-gelovigen. De kerk is meegegaan met de wereld in het bagatelliseren van de gedachten over de dood, de eeuwigheid, het oordeel, de belangrijkheid van de ziel en de gevolgen van de beslissingen in dit leven voor onze eeuwige toekomst.

Een tweede ontwikkeling is de vertroebeling door het scepticisme. Het is ermee begonnen, dat Gods bestuur over zijn wereld helemaal of half werd ontkend. Theologie en filosofie en wetenschap hebben ertoe bijgedragen deze ontkenning in stand te houden. Toen kwam de Bijbel onder vuur: kwam God echt op de Sinai? Sprak Hij echt met Mozes? Is Jezus echt 'uit de hemel' gekomen? Zijn de wonderen van Jezus echt gebeurd? Was het graf echt leeg? Is de hemelvaart werkelijk wel voor te stellen? En is dat allemaal de moeite van de discussie wel waard? Met andere woorden: is het niet beter om er een verhaal van te maken, dat gáát en dat mensen meeneemt en meer niet. Packer zegt: de gedachte aan de eenheid van de waarheid is prijsgegeven en daarmee de hoop op menselijke kennis. God wordt slechts erkend als subjectieve ervaring van het individu, en die ervaring is verschillend al naar gelang van elk individu. Inderdaad: alles moet kunnen. Ieder mag dat tenslotte zelf weten. Het is de religie die begint met 'Ik vind' en die na vaak hevige discussies eindigt met: 'Maar IK Vind Toch'.

De Bijbel

Wat zegt de Bijbel daar nu over? Uiteraard is daar veel materiaal over te vinden. Ik neem mijn uitgangspunt in een van de indrukwekkendste woorden van Jezus, die wellicht niet direct hiermee in verband gebracht worden, maar die er m.i. wel terdege alles mee te maken hebben. Ik neem met opzet zo'n bekend woord, omdat het dan blijkt dat we niet zo ver hoeven te zoeken. En ook, omdat we vanuit zo'n bekend gegeven wel verder conclusies kunnen trekken ten aanzien van andere bijbelgedeelten.

Matteüs 11:25-30: Komt allen tot Mij...

a. Troost alleen voor triesten?

Het gedeelte is overbekend. Rust voor vermoeiden, verdrukten, vertrapten. Voor beschadigden, heling voor gewonden. Dat is ook wat er van deze woorden blijft 'hangen'. De woorden van Jezus betekenen intussen nog wel iets meer, dan dat Hij een kliniek opent voor beschadigden. Ook gezonden en sterken en jongeren en politici en sportmensen worden opgeroepen. Allen, zegt Jezus. Opmerkelijk is, dat het slotzinnetje niet spreekt over rust, maar over een juk. En hoe zacht dat ook mag zijn, en hoe licht de last is die aan dat juk hangt, een juk ligt op schouders en daar moet je iets mee tillen. Elke last heeft een gewicht.

b. Gáán naar één

Het is een oproep, die op ieder afkomt. 'Komen' veronderstelt beweging, overeind komen en vervolgens een heel bepaalde richting inslaan: naar Jezus toe. Hij was op dat moment dáár en niet overal. En je kunt Hem vandaag ook niet zomaar overal vinden. Hij is Iemand, en laat zich niet identificeren met iedereen. Naar Hem toegaan betekent een keuze. Toen heel duidelijk. Velen liepen ook toen al aan Hem voorbij. Hij riep allen. Dat zegt al iets in verband met ons onderwerp. Als Hij zegt: kom bij Mij, dan betekent dat nooit: ga maar naar ieder.

c. Uniek persoon

Dat krijgt een heel sterk accent in dit gedeelte: daarin wordt juist de exclusieve positie van Jezus zelf sterk benadrukt. Hij is de unieke persoon van wie gezegd kan worden dat Hij de Vader kent. En dat de Vader Hem kent. Dat zijn zulke gewone woorden. Je kent iemand en dan behoort hij of zij tot je kennissen. Maar in dat zinnetje dat als een spiegel draait om dat gewone woordje kennen (er is niemand die de Zoon kent dan de Vader en niemand die de Vader kent dan de Zoon), krijgt dat woordje 'kennen' zijn extra lading: het is een wederzijds kennen, dat aan de Vader en de Zoon voorbehouden is. Dat is te vergelijken met het kennen van elkaar door twee geliefden. Onder mensen zie je dat bij gehuwden: je kent je huwelijkspartner als geen ander. Zij zijn aan elkaar verbonden: één vlees; een wonder dat zijn weerga niet kent in de natuur. Met zoiets is de verbinding van Jezus aan de Vader te vergelijken. Beelden schieten te kort, en daarom kun je nooit verder gaan dan te zeggen: met zoiets valt het te vergelijken. Maar intussen ligt daar de sleutel van het geheim van de identiteit van Jezus. Hij is uniek. Hij kent God de Vader en God de Vader kent Hem. Zij gaan met elkaar om 'auf Du und Du'. Wie weet ooit méér over God dan Hij van wie op déze manier gezegd is, dat Hij God kent? Er is er echt niet zo'n tweede. Hij noemt dan ook God zijn Vader: haast argeloos staat het er (Ik dank U, Vader...). Zo argeloos spreek je alleen als je bij God thuis hoort. Hij komt uit die sfeer. Hij komt bij Hem vandaan. Hij spreekt uit eigen aanschouwen. Ik en de Vader zijn één, zegt

Hij (Evangelie van Johannes, vele plaatsen). Hij spreekt uit de sfeer van de wezensgelijkheid.

Waar vind je ooit iemand die daarvan hetzelfde heeft of ook maar iets van hetzelfde? Jezus is exclusief. Zo heeft Hij daar gestaan midden tussen de mensen. Een van hen, en intussen volstrekt exclusief. Wie dat ontkent, is met een andere Matteüs bezig, of met een andere Jezus. Er is geen ontkomen aan deze conclusie. Niet alles is even waar. Er is er tenslotte maar Eén die echt uit eigen aanschouwen over God kan spreken, en die ons de Vader verklaart: Hij die aan de boezem van de Vader is (Joh. 1:18). Dat is het wonder aller tijden, dat zich daar 'te dien tijde' (vs 25) in Palestina heeft afgespeeld.

d. Universele gelding

Er is nog een element in deze woorden, dat deze conclusie bevestigt. Het hele gedeelte staat daar als het ware zo maar tussen alle gebeurtenissen in, die Matteüs beschrijft. Matteüs lijkt haast pardoos van het ene in het andere te vervallen, als hij schrijft: Te dien tijde .... (bijv. ook in 12:1). Er is al heel wat gediscussieerd over het verband met het vlak daaraan voorafgaande. Of bij wat Lucas vlak voor deze woorden schrijft (Luc. 10:21-22). Dit gebeurde ook in die tijd. Dat is de tijd waarin Jezus bezig was met zijn woorden en wonderen en werken. Mensen reageerden. Soms verbaasd, velen gelovig, ook en vooral van de kant van de leiders afwijzend, soms fel afwijzend. Zoek het maar na in het boekje van Matteüs. En tegen die achtergrond 'hief Jezus aan'. Dat zeg je zo niet, als het zo maar even iets was. Dat zeg je alleen van belangrijke gezegdes en spreuken. Jezus heft een lofspreuk aan, 't lijkt wel een psalm. Hij prijst God, om wat Die doet in die dagen. Het is echt allemaal heel nadrukkelijk. Want God brengt in die periode van de wereldgeschiedenis in dat ene land te midden van alle andere landen iets tot openbaring, dat werkelijk alles slaat. Knappe koppen hebben het niet kunnen uitdenken. Filosofen niet en technici niet. Het gaat ze allemaal boven de pet. Maar nu God het op de wereld zet, is het zo klip en klaar, dat kinderen het kunnen zien. Hij God, heeft daar die unieke persoon neergezet: Jezus. Dat zijn de 'deze dingen' waarover Jezus hier spreekt (vs 25). God maakt het zo duidelijk als wat. Dat is de unieke betekenis van wat daar in Palestina 'te dien tijde' met 'deze dingen' gebeurde: '(God) kwam op kinderen toelopen in levende lijve' (Van Bruggen ad Mat. 11:25). Daar kan geen mens zich ooit meer van afmaken.

Dit heeft werkelijk niemand uitgedacht. Het is de exclusiviteit ten top. En dat doet God als 'Heer des hemels en der aarde'. Niet voor niets gebruikt Jezus in zijn spreuk juist deze titel. Wat hier gebeurt, is het hart van de geschiedenis. Het komt nergens voor. Er is nergens hetzelfde of iets van hetzelfde te vinden. Niet alles is waar. Hier is de enige die de Waarheid over God spreekt. Voor altijd. Voor de hemel en de aarde.

e. Het juk van Jezus op je nemen

En dan moet er iets worden opgepakt: een juk met een last, hoe licht ook. Wat is die last? Wat is dat juk? Het spraakgebruik wijst de weg: men sprak over 'het juk van het hemelrijk'. En dat betekende: het erkennen van God als de enige God en dat zeggen ook. Daarvoor reciteerde men de kernbelijdenis van Deuteronomium 6: De HERE is onze God, de HERE is één. Je kunt zeggen: dat is geen zwaar juk. Het is twee keer per dag een zinnetje zeggen. Dat valt mee. Maar het betekent uiteraard wel, dat je dan ook de 'regels' van deze God opvolgt. Als deze God één is, dan is er geen ander. Dan heb je je aan Hem overgegeven. Dat is de God die gesproken heeft. Je neemt aan wat er over Hem is verteld. En wat er door Hem is gezegd. Dat is veel. Dat bepaalt je leven. Het juk van het hemelrijk op je nemen, betekent: laten merken, dat je God serieus neemt, met hem rekt, en je plannen opzet en uitvoert vanuit het besef dat Hij de zaken van jou en de hele wereld bepaalt. Het is een andere omschrijving voor: Hem 'vrezén', respecteren, Hem volgen, naar zijn wet leven. Het is de man van Psalm 1: hij heeft de 'regels' van God in zijn gedachten, in zijn hart en hij brengt ze in de praktijk (hij wandelt niet op de manier van goddelozen, hij hoort niet bij de spotters, hij heeft de wet des HEREN in zijn hart). Het is de taal van Psalm 119: de 'regels' van God openen de weg naar het leven. Je bent echt te feliciteren, als je deze regels volgt. Dat is het begin. Je komt als een verloren schaap weer terug in de stal. Dat is het slot van de psalm. Het past dus helemaal niet bij deze God, dat je zegt: alles moet kunnen. Het juk van Jahweh betekent een keus.

En nu zegt Jezus: neem nú mijn juk op je. Dat staat niet tegenover het juk van Jahweh of het juk der wet. Hij is gekomen om alle schapen mee te nemen naar de stal, waarbinnen God ze altijd al heeft willen brengen. Jezus doet dat. Velen herkennen in zijn stem de stem van de goede herder (Joh. 10). Ja dat gebeurt echt. Het is ook zo duidelijk als wat: kinderen kunnen het horen! De Zoon, Jezus, houdt zijn kennis van God niet voor Zichzelf. Hij is gekomen om zijn Vader te laten zien. Zijn juk opnemen, dat is: je leven afstemmen op Hem, op wat Hij zegt en doet, zijn 'regels' volgen. Zijn onderwijs accepteren. Hij is de enige die de weg naar God open legt. Voor altijd. Voor iedereen. De manier waarop Hij dat gedaan heeft, zegt alles: Hij stierf ervoor. Dat was dus nodig. Dat zegt alles. Over God. Over Jezus. Over mijzelf. Het juk van Jezus op je nemen houdt in, dat je dat allemaal accepteert en tot uitgangspunt van je leven maakt. Da's niet niks. Het opent wel de weg. Je wordt er beter van. Je krijgt precies datgene wat al beloofd was aan allen die het juk van Jahweh op zich namen. Het juk van Jezus ligt gewoon in het verlengde van het juk van Jahweh. Het betekent de keus van je leven. Wat moet kunnen, hangt nu van die keus af. Altijd. Voor iedereen. Geen andere conclusie mogelijk.

f. Vermoeiden en belasten

Nu wordt het duidelijk wie dat zijn: niet alleen de geslagenen, verdrukten en getrapten. Het is de typering van ons allen. We worden hier op de weg gezet naar de rust, omdat we zelf de rust niet kunnen vinden. Niet door geld, of vakantie, of inspanning, of 'goede werken'. Hij is gekomen om ons te roepen. Zijn roep klinkt nog. Daar stond Hij, ééns. Als God zoveel in Hem geïnvesteerd heeft, dan worden wij allen geklonken aan een uitgangspunt dat vast ligt. Dan kan het nooit meer zo zijn, dat alles moet kunnen. Dan moet je een juk op je nemen: dit zachte juk en deze lichte last: het juk van Jezus.

2 Timoteüs 4:1-8: Ze zullen zeggen: moet kunnen

a. Afscheid

Paulus schrijft vanuit de gevangenis. Het tijdstip van zijn verscheiden staat voor de deur (vs 6). Hij houdt er rekening mee, dat dat zal gebeuren op de manier van een plengoffer (vs 6). Hij maakt de balans op. Dat merk je niet alleen in de verzen 7-8, maar in heel de brief (bijv. hst. 1; ook de opdrachten in 3:14v). Het geeft aan deze brief een bepaalde kleur: een man geeft zijn aanwijzingen. Dan zeg je wat de kern is.

b. Uitgangspunt

Dat is het koningschap van Jezus. Hij is hier op aarde geweest. En Hij komt terug. Dus leeft Hij nu. Hij is niet te vergelijken met wie dan ook in de wereld. Hij staat erboven. Vanwege die positie moet 'het woord' worden verkondigd. De boodschap, waarmee Hij zijn discipelen de wereld in gestuurd heeft: Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde (Mat. 28:18-19). Er is een nieuwe tijd aangebroken met zijn troonsbestijging in de hemel. Hij regeert. En hij volgt de zaken op aarde. Hij bestuurt. Het is geen verhaal dat gaat en halverwege zijn gang verandert, zodat je er zelf bij kunt invullen wat je wilt; het is een feitelijkheid die de gebeurtenissen beheerst! Dat is een 'vreemde' boodschap, die ook verzet zal oproepen. Want ze betekent dat er normen en waarden zijn, die door een Koning worden gehandhaafd tot en met zijn terugkeer. Verkondig het woord met beroep op het koningschap van Jezus en met verwijzing naar zijn verschijning. Dat is het einde van de leer, dat alles moet kunnen. Dat kan nooit.

c. Uitwerking

Paulus wil dat ieder met deze boodschap wordt geconfronteerd, ook als er niet om gevraagd wordt (gelegen en ongelegen), 'welkom of niet' (*Korte Verklaring*). Het hangt niet van de vraag af of er iemand is, die wil dat dit verteld wordt. Het is dus nooit een mening naast een andere. Het is méér. En daarmee is een uitgangspunt gegeven, van waaruit je iemand kunt bemoedigen. Dat zullen velen nodig hebben, die vanwege de ellende in de wereld bijna tot wanhoop komen; ze zullen roepen: waar is het recht? En komt er dan nooit iets van een vergelding? En blijven de bruten en de beesten dan toch ongestraft? Nee, er is een Koning, die een oordeel velt en uitvoert ook. En dat maakt die boodschap volstrekt serieus. Het is niet zomaar een boodschap naast vele andere, ook al zal men dat ervan willen maken om de tanden van deze boodschap af te vijlen. Het is het bericht van de Man die het te zeggen heeft. En Die dat ook zal laten merken. Zijn terugkomst betekent, dat het niet onverschillig is wat er nu gebeurt. Een opvatting dat alles moet kunnen, is het einde van de moraliteit en maakt van de terugkomst van Jezus een klucht. Zijn Koningschap en zijn Rechterschap betekenen dat er normen zijn, die stand houden. Niet alles is waar, en nog minder is alles even waar. En kennelijk is dat een boodschap die de tijden en culturen en landen alle overkoepelt. Bestraf, berisp, en bemoedig, dat kan alleen maar gebeuren vanuit een uitgangspunt dat vast ligt. In die ene unieke persoon en zijn werk: Jezus Christus.

d. Gevaar

Wat is het gevaar? Men wil iets dat bij zichzelf past. Alles moet kunnen is een verleidelijke leer, die altijd al is gepreekt. Dat is het einde van iets dat buiten jezelf staat. Paulus zegt: deze boodschap is gezond en gezondmakend. Deze Jezus is verschenen om de schapen in de stal te brengen. Met Hem kom je goed uit. Maar dan moet je beginnen met zijn juk op je te nemen. Het gevaar is dat een mens iets zoekt wat hem ligt, wat bij hem of haar past; dat er gezegd wordt: dit lijkt mij het beste, en ik vind het toch zo. Ze zullen net zo lang zoeken, tot ze iemand gevonden hebben die op die behoefte inspeelt: die het gevoel streelt en de gevoelens spaart. En kennelijk zullen die in groten getale gevonden worden. Men haalt ze wel bij elkaar. Je ziet het door de eeuwen heen. Je ziet het om je heen.

e. Nuchterheid

In alle nuchterheid roept Paulus zijn vriend en medewerker op tot de goede nuchterheid. Laat je niet meeslepen. Blijf kalm en rustig. Laat je niet opjagen. De verleiding is groot. Het lawaai geweldig. De stemmen vele. Gewoon het uitgangspunt bewaren: er was ooit maar één Jezus die door God gegeven is; Hij is de koning die nu regeert; Hij komt terug. Het

uitgangspunt en het eindpunt liggen vast. Zet de zaak nuchter op een rij. En blijf in de koers die bepaald wordt door die twee punten. Dat zal wel wat kosten. Paulus spreekt van lijden. En hij zegt daar juist in deze brief onthutsende woorden over (3:12). Het heeft alles te maken met dat juk van Jezus.

Conclusie

Het evangelie gaat uit van de unieke persoon Jezus Christus, die door God gegeven is; Hij staat midden onder de mensen, de Nederige, bij wie ieder toegang heeft; tegelijk gaat Hij niet op en neer met de mensen. Matteüs 11:25-30 is het uitgangspunt voor alle tijden. Tegenover ieder die zegt dat het allemaal ook altijd wel anders kan.

Paulus zegt in zijn testament dat er na zijn dood zo moet worden doorgewerkt, zoals hij zelf heeft gepreekt: stáán voor die ene waarheid van de levende Jezus Christus, die terugkomt, en van daaruit je leven opzetten. Dat is niet cultuurgebonden, rasbepaald, landbeperkt; het is goed voor alle mensen. Het geeft houvast en koers, 'in alle nuchterheid'.